

באלהים נעשה חיל והוא יבוס צרינו: חיבטים לשוניים בפרשת קרח פד

דקדוקי קריאה בפרשת קרח בהפטרה ובראשון של חקת

טז ג כִּי כָל-הָעֵדָה: טעם מהפך בתיבה כִּי בלבד, הכ"ף במילה כָּל רפויה כדין בגדכפ"ת אחרי מילה המסתיימת בהברה פתוחה וטעם מחבר. יש לשים לב במקומות אחרים ¹	
טז ג תִּתְנַשְּׂאוּ: ש"ן שמאלית בשווא נע, אחרת זה משנה את המשמעות. לא תִתְנַסּוּ!	
טז ה וְאֶל-כָּל-עֵדְתָו: העמדה קלה באל"ף	
טז ז וְתִנּוּ בֵּהֶן אֲשׁ: וְתִנּוּ במונח ולא במקף	
טז ט הַמַּעֲט: המ"ם רפויה ללא דגש ובשווא נח, כן הדבר גם בהמשך. וכן הוסבר לעיל יג יח	
טז יא תִּלְנּוּ: דגש חזק בלמ"ד, מלשון תלונה ולא לינה, שאז אין דגש והת"ו קמוצה	
טז יד עליית שני	
טז טו אֶחָד אֶת-אֶחָד: יש לשים לב להבדלי הניקוד	
טז כו בְּכָל-חַטָּאתָם: הטי"ת בחולם	
טז טז אֶתָּה וְהֵם וְאַהֲרֹן מִחֵר: יש להאזין מעט את קריאת תיבת וְאַהֲרֹן להסמיכה לקודמתה, שלא יישמע 'אֶתָּה וְהֵם - וְאַהֲרֹן מִחֵר'	
טז כ עליית שלישי	
טז כא הַבְּדִלּוֹ: הטעמה משנית בב"ת. כְּרָגַע: הכ"ף בשווא נע והגימ"ל בקמץ, לא כְּרָגַע	
טז כב הָאִישׁ: הה"א בקמץ והיא ה"א הידיעה לפי רב הפרשנים	
טז כד הָעֵלּוֹ: העמדה קלה בה"א בדומה גם בהמשך כז וַיַּעֲלֹ	
טז כז וְנִשְׁיָהֶם וּבְנֵיהֶם וְטַפָּם: כך מוטעם ברב הספרים ²	
טז לד נָסוּ: במלעיל	
טז לה וְתֹאכֵל: מלעיל	
יז ב וְיָרָם: וא"ו החיבור בשווא נע ובמלרע, כן הדבר, דהיינו שווא בוא"ו, גם בפסוק הבא 'וְעָשׂוּ' וְיָהִיו'	
יז ה וְכַעֲדָתָו: הטעמה משנית בכ"ף	
יז ט עליית רביעי	
יז טו נַעֲצָרָה: העמדה קלה בנו"ן למנוע הבלעת הע"ן החטופה	
יז טז עליית חמישי	
יז כב וַיִּנָּח: היר"ד בפתח, דגש חזק בנו"ן ובמלרע	
יז כג וַיֵּצֵא פָּרַח: טעם נסוג אחור ליר"ד. וַיֵּצֵא צִיץ: יש להיזהר בהפרדת התיבות, תיבות וַיֵּצֵא, וַיֵּצֵא במלעיל והצד"י בצירי	
יז כה עליית ששי	

¹ בקטע "בית יעקב" הנאמר ע"י עדות המזרח והמערב לפני שיר של יום אומרים פסוק ממיכה ד ה: כִּי כָל-הָעַמִּים ושם כָּל בְּכ"ף דגושה, ויש טועים בזה, גם סידורים.

² לפי תורה קדומה, על סמך כל התיגאון, הטפחא בתיבת 'ונשיהם'

יז כח כָּל הַקָּרֵב | הַקָּרֵב אֶל-מִשְׁכַּן יְיָ יָמוּת : אֶל-מִשְׁכַּן ה' כִּךְ הַפִּסּוּק, גַּם לִפִּי הַהִטְעָמָה, אֲבָל
 צָרִיךְ לַהֲקַפִּיד כִּאֵן יוֹתֵר כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁמַע ח"ו מִחֶרֶף, כ"כ בִּמְנַחֵת שִׁי
 יח ב וַיִּשְׁתַּדֵּד: הוּא"ו בַּחִירָק מֵלֹא, אֵין לִקְרֹא כֵאִילוּ יֵשׁ שֶׁם שׁוּאָ בִּיר"ד³
 יח ד וְזָר לֹא-יִקְרַב אֲלֵיכֶם: טַעַם טַפְחָא בְּתִיבַת וְזָר
 יח ח לְמִשְׁחָה: הִמ"ם בְּקִמְץ קֶטֶן, כִּךְ גַּם בַּהֲמִשָּׁךְ הַפִּסּוּק לְחֶק-עוֹלָם, קִמְץ קֶטֶן בַּח"ת
 יח ט זֶה-יְהִיָּה לָךְ: תִּיבַת זֶה- מוֹקֶפֶת וְכִךְ הִיא הַהִטְעָמָה הַנִּכּוֹנָה. אֵין טַעַם נִסּוּג אַחֲרֵי וְלִכֵּן לֹא שִׁיךְ דָּגֵשׁ
 חֲזָק בִּלְמַד מִדִּין אֲתִי מִרְחִיק⁴, גַּם אֵין דָּגֵשׁ בִּיר"ד שֶׁל -יְהִיָּה
 יח י יְהִיָּה-לָךְ: נַחֵץ (הַטְעָמָה מִשְׁנִית) בִּיר"ד מִפְּנֵי הַגְעִיָּה שֶׁם, דָּגֵשׁ חֲזָק בִּלְמַד מִדִּין דְּחִיק
 יח יג יֹאכְלָנוּ: הִכ"ף בְּשׁוּאָ נֶעַ וְלֹא בַחֲטָף כִּפִּי שֶׁמוֹפִיעַ בַּחֲלֵק מִן הַדְּפוּסִים
 יח טו לְכָל-בָּשָׂר: גְּעִיָּה בִלְמַד הַחֲטוּפָה
 יח יז בְּכֹר-שׁוֹר: גְּעִיָּה בְּבִ"ת הַחֲטוּפָה.
 כָּשֵׁב: לַהֲזַהֵר מִשִּׁיכּוֹל הָאוֹתִיּוֹת
 יח כ וְנִחַלְתָּ: הַטְעָמָה מִשְׁנִית בִּלְמַד וְהִת"ו בְּשׁוּאָ נֶעַ
 יח כֹּא עֲלִיית שְׁבִיעִי
 יח כד אֶת-מַעֲשֶׂיךָ: הִע"ן בְּשׁוּאָ נַח, אֵין לִקְרֹא כֵאִילוּ מִנוֹקֶדֶת בַּפֶּתַח
 יח כו בְּנִחַלְתֶּכֶם: גְּעִיָּה בְּנו"ן
 יח כז וְכִמְלָאָה: גְּעִיָּה בְּכ"ף וְהִמ"ם בְּשׁוּאָ נֶעַ
 יח כח מַעֲשֶׂיךָ תִּכְסֶּם: הִע"ן בְּשׁוּאָ נַח וְהִש"ן בְּשׁוּאָ נֶעַ
 יח כט אֶת-מִקְדָּשׁוֹ: הַדִּל"ת בְּשׁוּאָ נֶעַ, לֹא בְּקִמְץ
 כְּתִבּוּאָת גִּרְן וְכְתִבּוּאָת יִקָּב: תִּיבַת כְּתִבּוּאָת בְּמִלְרַע, אֵין טַעַם נִסּוּג אַחֲרֵי
 מִפְּטִיר בַּפֶּרֶשֶׁת רֹאשׁ חוֹדֶשׁ בִּפְיִנְחָס
 הַפֶּטֶרֶת שֶׁבֶת רֹאשׁ חוֹדֶשׁ, הַשָּׁמַיִם כִּסְּאֵי יִשְׁעִיָּה סו:
 ג עֲרָף פָּלָב: טַעַם נִסּוּג אַחֲרֵי לַע"ן, לַמְּרוֹת הַנְּסִיגָה נִשְׁמֵר הַצִּירִי, אֲבָל נִוְסַפָּה גְּעִיָּה בְּרִ"שׁ, וְכִן בַּהֲמִשָּׁךְ
 הַפִּסּוּק מִבְּרָךְ אֹן: טַעַם נִסּוּג אַחֲרֵי לְבִ"ת וְגְעִיָּה בְּרִ"שׁ
 ח הַיּוֹחֵל: ה"א הַשְּׁאֵלָה מִנוֹקֶדֶת בַּחֲטָף וְטַעַם נִסּוּג אַחֲרֵי לִיר"ד. אֶם-יִנְלָד-גְּזִי: יו"ד בַּחִירָק קֶטֶן, וְא"ו
 בְּדָגֵשׁ חֲזָק, קִמְּוֹצָה וּמוֹטְעֵמַת מִדִּין נִסּוּג אַחֲרֵי, וְלִמ"ד בְּגְעִיָּה
 יא מְזִיז: לַהֲזַהֵר לֹא לִקְרֹא מְזִיז
 יב הַנְּגִי: נו"ן רֹאשׁוֹנָה, עַל אֵף הַקּוּשִׁי, בְּשׁוּאָ נַח.
 תִּשְׁעִשְׁעוּ: שְׁתֵּי הַשִּׁינִי"ן בְּקִמְץ רַחֲב
 יד וְזַעַם: בְּמִלְרַע

³ בְּתַנ"ךְ בְּרוֹיָאָר, גַּם בַּכְּתֵר בֶּר-אֵילָן אֵין צִיּוֹן לַחֲטָף פֶּתַח בְּרִ"שׁ. לִכֵּן גַּם הַנוֹהֲגִים לְבִטָּא בְּרָכוּ רִ"שׁ בַּחֲטָף פֶּתַח, אֵינִם צָרִיכִים לְנַהוֹג כֵּן כֹּאן.

⁴ אֵין הִיר"ד מוֹדַגֶּשֶׁת מִדִּין דְּחִיק. בַּחוּמָשִׁים רִגְלִים יֵשׁ טַעַם מוֹנַח בְּמִילָה זֶה וְלִכֵּן אֵין מִקּוֹם לְדָגֵשׁ. גַּם בְּמַדְוִיקִים, בַּהֶם זֶה מוֹקֶפֶת ל-יְהִיָּה, אֵין דָּגֵשׁ דְּחִיק בִּיר"ד.

טז וְרָבוּ: הטעם בב"ת מלרע; חֲלָלִי הַלֹּמֶ"ד בשווא נע.⁵

יז וְהַמְטֵה־רִים: המ"ם בחירק ולא בשווא⁶

יח בָּאָה: במלרע

יט מְשַׁכֵּי קֶשֶׁת: טעם נסוג אחור למ"ם ושי"ן בשווא נע

כא לָלוּיִם: הַלֹּמֶ"ד בלי געיא, רפויה ללא דגש ובשווא נח
וכן בכל מקום

ראשון של חקת:

ב וְיִקְחוּ: וא"ו בשווא נע. אֱלִיף פָּרָה: הפ"א רפויה

ז שני במנחת שבת

י שלישי במנחת שבת

יכפס: הב"ת בסגול ולא בצירי, וכן בפסוק י. וְאַחֲרֵי יָבֵא אֶל-הַמִּחְנָה: טעם טפחא בתיבת וְאַחֲרֵי

יד בָּאָהֶל: הב"ת בשווא, אך בהמשך הפסוק בָּאָהֶל מיודע, הב"ת בקמץ

טז בַּחֲלֹל-חֶרֶב: געיה בב"ת הראשונה

הרב ד"ר בנימין פוזן ז"ל וַיִּקַּח קָרַח – את מי לקח?

א. "וַיִּקַּח קָרַח" – "וַיִּקַּח קָרַח". הקושי ב"ויקח קרח" הוא חסרון המושא: לא נתפרש את מי או את מה לקח. מטעם זה היו שפירשו את פסוקנו כמשועבד לפסוק הבא: "וַיִּקַּח קָרַח... אֲנָשִׁים מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל חֲמִשִּׁים וּמֵאֲתָיִם". אבל כיוון שההתרגומים התייחסו ל"ויקח קרח" כמשפט עצמאי, הוסיף המיוחס ליונתן את המושא החסר ותרגם "וַיִּקַּח קָרַח" כגוף תיבה דְּכֹלָה תִּיכְלָא קוֹרַח: קורח לקח גלימה שכולה תכלת. אולם אונקלוס שתרגם "וַיִּקַּח קָרַח" פתר כאילו נאמר "ונחלק קורח". וכן כתב רש"י בפירושו הראשון: "לקח את עצמו לצד אחד להיות נחלק מתוך העדה ... וזהו שתרגם אונקלוס: ואתפליג". וכן במדרש במד"ר (פרשה יח סימן ג): "אין ויקח אלא לשון פליגא שלבו לקחו וכענין שנאמר (איוב טו יב) מִה יִקַּח־לִבָּהּ".

אונקלוס פותר העניין ולא הלשון

ב. לדעת רבים, התרגום "וַיִּקַּח קָרַח" מיוסד על דמיון צלילי ועל שיכול אותיות כמו "וַיִּחַלֵּק עֲלֵיהֶם לִילָה" (בראשית יד טו) "וַיִּקַּח קָרַח", תרגם גם "וַיִּקַּח קָרַח" – "וַיִּקַּח קָרַח" ובעיכול אותיות לקח/חלק. ואחרים כתבו שמצינו לקח בהוראת חלק כגון "כִּי לָקַח טוֹב נִתְּנִי לָכֶם" (משלי ד ב) שמשמעו חלק טוב, "כִּי הַלֹּקַח מְדַבֵּר, שׁוֹלֵל אוֹתוֹ מִשְׁלֹמוֹתוֹ"⁷, כלומר לקחת דבר מתוך השלם דומה לחלוקתו⁸. אבל רמב"ן כתב: "ואונקלוס שתרגם וַיִּקַּח קָרַח פתר הענין, לא הלשון, כמנהגו במקומות רבים". רצה לומר מכיוון שאין

⁵ 'חללי' לפעמים הַלֹּמֶ"ד הראשונה בשווא נח ולפעמים בשווא נע. צריך לעיין אם יש געיא בח"ת במדויקים.

⁶ בנין התפעל

⁷ ראה "נתינה לגר" "לחם ושמלה" ו"מרפא לשון". לתרגומים המיוסדים על דמיון צלילים ראה "לרוח חיים" (בראשית ג, ח).

⁸ >ביאורי אונקלוס" מוסיף שכיון שה"לקיחה" המדוברת כאן מבטאת מחלוקת – פרישת קורח מקהל ישראל, תרגם "וַיִּקַּח קָרַח", כפי שתרגם "קִיחָה" בלשון הפרשה. השווה "וַיִּקַּח" לִי תְרוּמָה (שמות כה, ב), "וַיִּפְרֹשׁ קִדְמִי אֶפְרָשׁוּתָא". יש מהדרשנים שראו בתרגום רמז לאופיו של קרח המנוגד לתכונותיו של אברהם. "קרח נתפרד בינו לבין עצמו היפך מאמר אחד היה אברהם, והיינו כי ממה שאנו רואים כי לקח עצמו לצד אחר להיותו נפרד מדת משה וישראל – מבואר לנו מזה כי הוא עצמו באנושיותו הכללי המורכב מחומר ונפש נתחלק והיה לשני מחנות. הגוף וכחותיו מושכים אל הכבוד המדומה והנפש וכחותיה אל הכבוד האמיתי" ("אפיקי יהודה", הרב יהודה עדיל מתלמידי הגר"א, הדרוש השלושים וארבע).

בין לק"ח לבין פל"ג (חלק) קשר של משמעות, נמצא שהמתרגם שמר רק על כוונת הכתוב מבלי לשמור על הלשון⁹, וכן תרגם לקמן "מְלִבֵּד הַמִּתִּים עַל דְּבַר קִרְח" (י"ד) "בַּר מְדִמִּיתוֹ עַל פְּלִגְתָּא דְקִרְח"¹⁰.

הרב אליעזר פולאייס נר"ו. בירושלמי פרק חלק ה"א אמרינן באותה שעה אמר קורח אין תורה מן השמים ולא משה נביא, וראיתי למי שנתקשה מזה על מש"כ הרמב"ם באגרת תימן שכל מי שעמד על הר סיני שהם מאמינים בנבואת משה רבינו ע"ה בכל מה שבא על ידו הם ובניהם ובני בניהם עד עולם, ונראה דלק"מ דודאי ידע קורח האמת שמה נביא אמת הוא ותורה מן השמים....

בהמשך הוא מביא את דברי מרן הרב יעקב ישראל קניבסקי בעל קהילות יעקב ז"ל, והנראה דמש"כ הרמב"ם ז"ל שזרע ישראל יש להם אמונה כהבטחת הכתוב וגם בך יאמינו לעולם (שמות יט, ט), והמסתפק באמונתו ח"ו אינו מזרע ישראל, כל זה אמור כשאין סיבות אחרות להתבלבל באמונתו, רק שהוא ע"ד הפילוסופים שאינם רוצים להאמין שום דבר שלא הכירו כיו"ב באחד מן החושים, וכיון שהוא לא ראה בעיניו ענינים כעין האותות והמופתים המבוארים בתורה, משו"ה אינו מאמין ואינו סומך על הקבלה ח"ו, וזה ליתא בזרע ישראל הקשורים באמונתם בתמימות, אבל אם ישתקע אדם בחטאים, אז רוח הטומאה תביאנהו לידי כפירה ר"ל, כגון האוכל מאכלות אסורות הטמאים והמטמטמים את האדם וכיו"ב, וכן אם יתאוה למה שהתורה אסרתו יפרוץ בכפירה כדי שיהא יכול למלאות תאוות, ובתחילה רק יאמר כן, ואח"כ ישתקע יותר ויותר ר"ל. וכזאת היה אצל קרח, שמתוך שנפגע בכבודו שלא נבחר לנשיאות שרצה, כעס על משה, וכדי להתנקם ולנצח למרע"ה התחיל בכפירה ר"ל, וכבר מצא טענות כגון חוט אחד תכלת פוטר, ובגד שכולו תכלת חייב בציצית, כי במקום שהמידות רעות פועלות, כבר הדעת הולך ומשתבש לפי רצון המדות, וכידוע כוחה של נגיעה בסוף כתובות¹¹.

וכן אם מתחלה לא נתחנך באמונה רק בכפירה, הרי זה כמו תינוק שנשבה לבין הגויים, וכן אם הוא נמצא בסביבה של פורקים הסביבה עלולה לפעול לרעה על האמונה, וכן אם קורא ספרים חיצוניים ועיתונים חיצוניים שאמונתו בסכנה גדולה ר"ל, כי לפעמים איזה מלה אחת משתקע במוח ומכרסם שנים על שנים ר"ל, ועל כל זה ליכא הבטחה דגם בך יאמינו לעולם, כי עיקר העוה"ז הוא עולם הבחירה, ואין דרך הרע סגור בפני שום אדם, שאם רוצה ליטמא פותחין לו, ודברי הרמב"ם ז"ל לא אמור אלא על הללו שבלי תאוה ומבלי

⁹ וכנראה אחז לשון חכמים "זו מחלוקת קרח וכל עדותו" **אבות ה' ז' א"ה**. שמענו מהרב יצחק פרנק נר"ו בשם הרב בן ציון מלמד ז"ל, שמחלוקת אינה מריבה או חילוקי דעות בין שני צדדים אלא 'מחלקה' – כמו וּמִן הַלְוִיִּם מַחְלֻקֹת יְהוֹדָה לְבִנְיָמִן (עזרא | נחמיה יא, לו) ומחלוקת הכוהנים והלויים המנויים כמה פעמים בדברי הימים.
¹⁰ כן העיר "אור החיים": "אין שיעור תיבת וְאֶת־פְּלִיג כשיעור תיבת וַיִּקַּח אלא שהתרגום מפרש המכוון".

"פתרון העניין ולא הלשון" מוגבל אצל רמב"ן לשלושה סוגי מקראות: האחד, כשתרגום מילולי של לשון המקרא אינו משקף את רוח הכתוב. במקרה זה עשוי אונקלוס להתעלם מן המשמע המדויק של המונח המקראי ולתרגמו בתיבה השומרת נאמנה על האווירה הכללית, כבפסוק "ויקח קרח": העדר מושא הלקיחה מחייב את אחיו הפער בין משום הטעם התחבירי שנותבאר בפנים ובין משום שפער זה עצמו מרמז שהפועל "ויקח" אינו תמים אלא פתיחה למעשה התרסה כנגד משה. ולכן תרגם: "ואתפליג". כלקחת פלגנות המבטאת את "ויקח קרח" כרוח. וכן "מִתְנַסֵּס לֵךְ לְהַרְגֶּהּ (בראשית כז, מב) "בְּיָמֵינוּ לֵךְ לְמִקְטָלָהּ" הוא "תרגום הענין לא הלשון" כמבואר שם. השני, רמב"ן מפרש את אונקלוס כ"פתרון העניין" ביחס לניבים ומליצות. והשלישי, כשבחר לשקף את ההלכה. דוגמה לסוג השני, ראה רמב"ן למליצות "בִּי אֲדֹנָי (בראשית מז, כ), "בבעו רבוני", "וּמִלֵּאתָ אֶת יָדְךָ (שמות כח, מא) ותקריב ית קורבנהו. "לֹא תִלָּךְ רָכִיל (ויקרא יט, טז)", "לא תיכול קורצין" שבו כתב במפורש "ואונקלוס... לא חשע לפרש לשון הכתוב וכן דרכו תמיד, כי להבין הענין הוא מתכוין". דוגמה לסוג השלישי הוא היפוך סדר המלים כתרגום "וַיַּחֲסִיר אֶת מֶרְאֵתוֹ בְּנִצְתָהּ (ויקרא א, טז)", "ויעדי ית זפקיה באוכליה", עיין שם.
¹¹ כוונתו לכמה מעשים על תנאים ואמורים שנמצאו לדון דין כאשר אחד מבעלי הדין ניסה לשחד אותו.

הרצון להקל מעצמו עול תורה, נעשים בלתי מאמינים לפי שלא ראו בעיניהם דבר כזה וכו"ל, אבל קרח שבאמת ראה כל האותות והמופתים יום יום, ואפילו הכי כפר מסיבת תאוות הכבוד, לא שייך הבטחת יאמינו לעולם, דההבטחה לא היתה אלא שלעולם יהא מקובל עניני תורה"ק כמו בזמן דור המדבר, אבל במצב הסתבכות התאוה שאפילו בדור המדבר כפר, על זה לא נאמרה ההבטחה, שהרי הבחירה חפשית. עכ"ל הקהילות יעקב.

טו ו¹² זאת עשו קחו לכם מחתות. וברש"י מחתות שחותין בהם גחלים ויש להם בית יד. יש להקשות המילה מחתות מוזכרת בתורה כבר בחומש שמות ובויקרא ושם לא מצינו שרש"י הסביר ד"ז¹³, למה כאן רש"י נזכר להסביר את זה. וי"ל דלקמן ריש פרק יז הקב"ה ציווה שיקחו את המחתות ויעשו אותם ריקועי פחים ציפוי למזבח, והגמ' במנחות צט לומדת מזה שמעלין בקודש דבתחילה היו תשמישי מזבח ועכשיו גופו של מזבח.

והיה קשה לרש"י הא גם קודם היו המחתות גופו של מזבח שהרי את הקטורת הקטירו בתוך המחתות (יומא מז. ובתוס' שם ובעוד מקומות)¹⁴ והמחתה הרי באה במקום מזבח הקטורת. וע"ז רש"י כאן בא לתרץ דמ"מ היתה כאן העלאה בקודש דיש להם בית יד, והבית יד של המחתות לא שימשו כמזבח ומזה ילפינן דמעלין בקודש.

יז יג. אמרות טהורות. ויעמד בין חמיתים ובין חחיים ותעצר המגפה אפשר לומר בהקדם מה שאמרו חז"ל דאות ו' רומז לחיים. גם אמרו חז"ל דעני חשיב כמת. וגם אמרו חז"ל דצדקה תציל ממות, ואפילו כבר נגזרה עליו מיתה, מתבטלת הגזירה¹⁵. גם אמרו חז"ל, שגם ההלואה לעשיר בשעת דחק, חשיב צדקה.

וזה שאמר הכתוב זיעמוד, נוטריקון ו' יעמוד, והכוונה דמי האיש החפץ חיים הרמוז באות ו', 'יעמוד' לימין 'חמיתים', שהם העניים לתת להם צדקה, וגם 'יעמוד בין החיים' שהם העשירים ללוותם בשעת דוחקם שגם זה בכלל צדקה ועיד"ז 'תעצר המגפה', שאפי נגזרה עליו מיתה מתבטלת.

יז כ הרב אלעזר פולאיס נר"ו. וְהִשְׁכַּחְתִּי מֵעָלַי, פרש"י כמו וְשִׁכַּחְתִּי הַמִּים (בראשית ת, א), וְחִמַּת הַמֶּלֶךְ שִׁכְכָה (אסתר ז, ח), וכן כתב בבראשית שם וישוכו המים כמו כִּשְׁף חִמַּת הַמֶּלֶךְ (אסתר ב, א) לשון הנחת חמה, וכ"כ הרד"ק שורש שכך, וכן ת"א כאן ואניח, וכן תרגם בבראשית שם. ודע דלשון הנחה דקרא אין דרך אונקלוס לתרגם בלשון הנחה כמו שיבואר, אבל לשון מנוחה מתרגם ינוח כמו בשמות כ' י"א וַיֵּנַח בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי, ושם כ"ג י"ב, וכן בְּהִנֵּחַ ה' אֱלֹהֶיךָ לְךָ מִכָּל אֲבִיךָ בסוף פרשת כי תצא, וכן וְלֹא מִצָּאָה תִּיּוֹנָה מֵעוֹן לְכָף רִגְלָהּ בְּרֹאשִׁית ח מ, וכן מה שתרגם שם פסוק ד' וַתֵּנַח הַתֵּבָה וַנַּחַת, נראה דמפרש מלשון מנוחה ולא מלשון הנחה, וכן וְכִאֲשֶׁר יֵנִיחַ יְדוֹ וְגִבֹּר עֲמָלָךְ שמות י"ז א' שתרגם מנח נראה שהוא מלשון מנוחה, שהרי לא הניחם בשום מקום רק הורידם מלמעלה למטה. אבל לשון הנחה דקרא אין דרכו לתרגם בלשון הנחה, כמו לעיל פסוק י"ט וַתִּנְחָתֶם דמתרגם ותצנעניו, וכן בסמוך פסוק כ"ב, ובכל מקום מתרגם בלשון אחר לפי הענין, כמו וַיִּנְחָח יֹאמֶר לעיל י' י"ז דמתרגם ובמשרוהי, (וכן מתרגם וַיְחִי כְנוּחַ עֲלֵיהֶם הָרוּחַ לעיל י"א כ"ה), וכן מתרגם וַיֵּנַח בְּכָל גְבוּל מִצְרַיִם שמות י' י"ד, וכן מתרגם וַיִּנְחָחוּ בְּגֵן עֵדֶן בראשית ב' ט"ו, וכן מתרגם וַיִּנְחָחוּ מִחוּץ לְעִיר בראשית י"ט ט"ז, ולקמן ל"ב ט"ו וַיִּסַּף עוֹד לְהִנְחֹחוּ בַּמִּדְבָּר מתרגם לאחרותהון....

¹² אחד מעלוני פרשת השבוע

¹³ א"ה. בספר שמות ומלקחיה ומחיתיה וְהָב טָהוֹר (שמות כה, לח). אלא ששם מדובר על המנורה. בפרשות שמיני ואחרי מוזכרות מחתות של קטורת.

¹⁴ א"ה. לא מפורש שם. לפי תוס' ישנים הקטורת היומית נשרפה על מזבח הזהב, ולא על מחתה. וכן נראה מתלמוד בבלי סוף מסכת תגיגה. ובכלל לא נראה להעמיס כל זה ברש"י שלא בא לסתום אלא לפרש.

¹⁵ וַיִּצְדָּקָה תַּצִּיל מִמָּוֶת (משלי י, ב; יא ד) הוא מקרא מפורש. כוונתו גם אם נגזרה גזרה, והלואה לעשיר מצילה אף היא.

יו כג בן לאשרי. וְהָיָה פֶּרֶחַ מִטָּה אַחֲרָיו. יש לדקדק אחר המופת הגדול שלא היה כמוהו מבליעת קרח, כמו שאמר משה רבינו יָאֵס בְּרִיאָה וְבָרָא ה', שהיה כעין בריאת העולם, וכנגד אנשים גדולים חכמים בעלי רוח הקודש נשיאי העדה, הלא הספיק לברר כחו של משה רבינו, ושכל דבריו הם מפי הקב"ה, ולמה הוצרך מופת פריחת מטה אהרן.

ויש לומר דשנינו (משנה אבות ה יז) 'איזה מחלוקת שהיא שלא לשם שמים זו מחלוקת קרח ועדתו, וידוע דשורש המחלוקת נצמח ביום השני, במחלוקת המים עליונים ותחתונים, ונקראו התחתונים 'מים בוכים', כמבואר ברז"ל (תקוני זהר יט:), דצעקו 'אנן בעינן למהוי קריבא קמי מלכא'. ובאמת זה טעות דאיזה מקום אינו 'קמי מלכא', הלא לית מקום פנוי מיניה. ועוד דזה סימן שאין העבודה לשם שמים, ולמה הדבר דומה כשבא חייל פשוט ויצעק לשר 'אני רוצה להיות קצין', דזה סימן שאינו עובד לטובת הארץ, רק רוצה בגדלות עצמו ואין לו אמונה בהשר שמבין יותר ממנו את מי לעשות קצין.

וכן הוא ענין טענת המים, ועל כן נתהוו מזה שורש הסטרא אחרא 'ד'עבד פי ימלוך' (משל"ל, כב) וְשִׁפְחָה פִּי תִירֶשׁ גְּבִרְתָּהּ' (פס' כג) ומאז הקליפות מניחים כל כחם לעשות פירוד בין בני אדם, בפרט גאונים וצדיקים, שעיד"ז נעשה פירוד בין כחות הקדושה ... א"ה מכאן ואילך הדברים כולם ע"פ קבלה, ענין המטות בא לתקן עניין זה בהסבר קבלי.

יח ח הרב חיים גריינימן ז"ל. נִתְּתִים לְמִשְׁחָה פִּירֶשׁ רִש"י לְמִשְׁחָה לגדולה כדאיתא בסיפרי והיינו כדרך שהמלכים אוכלים.

והנה מבואר בגמרא פסחים דחילקו לכל אחד מלחם הפנים מעט כשיעור כזית, ומדחלקו לכל חד פחות מכזית הוכיחו בתוספות ישנים ביומא ל"ט דאף בפחות מכזית מיקיימא מצות אכילה, אלא דכזית עדיף, ולכך כשהיה כזית לכאור"א לא משכי הצנועים את ידיהם¹⁶, רק כשהיה פפול, ונראה כונתם דאכילה פחות מכזית לא חשיבא שלא כדרך אכילה, דהא זהו סדר אכילה, והלכך קרינא בהו אכילה, אלא דכל חד וחד דאכל פחות מכזית לא חשיב שהוא קיים מצות אכילה, דאין אכילה פחות מכזית, ואינו אלא כגורם וכשותף, ואינו מברך על אכילתו, אבל הזבח הגיע לתכלית מצותו, ולכך היו הצנועים מושכים ידיהם כיון דאין אכילתן חשובה כמצוה בפ"ע. אח"כ הראוני בבית הלוי ח"א ס"ב שכבר דן בזה. ומה שהוצרכו בתו"י שם להזכיר דבפסחים מבואר דסגי בפחות מכזית ולא הוכיחו כן מסוגיא דיומא גופא דאיתא התם נמי שהיה מגיע לכל אחד פפול, אפשר משום דאי מהתם יש מקום לומר דלאחר שהצנועין משכו את ידם כבר נשאר לכל גרגין כזית, אבל בסוגיין מבואר שלא הגיע לחלקו אלא פחות מכזית. ולולא דבריהם ז"ל היה מקום לומר דאכילה פפול לא שמה אכילה, אבל שפיר מצטרפת עם אכילה דחולין או דקדשים אחרים למיחשב אכילה, והיו הגרגנים מצרפים הפול עם אכילה אחרת, ואפ"ה היו הצנועים מושכים את ידיהם משום דגם עם צירוף אין כאן מצוה גמורה של אכילת קדשים, כיון דאינו אלא פפול, ומ"מ מסתברא דגם כשאין לו לצרף נמי יש מצוה באכילת הפפול, מלבד דמקיים בזה הלא תותירו, דסו"ס זה התכלית הנרצה.

א"ה. ראיתי אחד הפירושים שהיו שקיבלו יותר מכזית והם קיימו מצוות אכילת לחם הפנים, וגם בלחם בחלקו נתקיימה מצוות האכילה.

מה שלא כ"כ מובן היו 12 חלות כל אחת 2 עשרונים. בכל עשרון יש 43.2 ביצים ובהכפלה 12 518.4 ביצים, בכל ביצה יש לפחות כארבע או חמש זיתים¹⁷. זה צריך להספיק לאלפי כוהנים, וחייב להאכל בתחום העזרה. אולי נכנסו לחלוקת לחם הפנים אלפי כוהנים שלא היו מהשמרות הנכנסים והיוצאים.

¹⁶ א"ה בבבלי יומא לט א כתוב על לחם הפנים במקדש 'הצנועים מושכין את ידיהן והגרגרין חוטפין'. לפי פשוטו הצנועים נמנעו מלהדחף ולכן ויתרו על אכילה זו, לפי תוס' ישנים אם היה כזית גם הצנועים לא היו נמנעים מלקבל את חלקם. אבל בגודל של פול (שעועית לבנה) שהוא פחות מזית ויתרו על האכילה.

¹⁷ גם לדעה שזית הוא חצי ביצה יש זיתים ליותר מאלף כוהנים.

יח יט מלוא העומר. כל תְּרוֹמַת הַקֹּדֶשִׁים אֲשֶׁר יָרִימוּ וגו' נִתְּתִי לָךְ וגו' בְּרִית מִלַּח עוֹלָם הִיא לָפָי יי: יראה על פי מה שאיתא במדרש רבה ואיכה ב יז] כִּי גָדוֹל כֵּינֶס שִׁבְרָךְ מִי יִרְפָּא לָךְ (איכה ב, יג), מִי שֶׁהוּא עֵתִיד לִרְפָּאוֹת שִׁבְרוֹ שֶׁל יֵם, הוּא יִרְפָּא לָךְ. ופירש בעל מטה אהרן, כִּי אֵיתָא בַּמִּדְרָשׁ (ב"ר ה ד) שֶׁמִּים הַתַּחְתּוֹנִים הֵיוּ בּוֹכִים לְמַה נִּתְרַחֲקוּ מִן הָעֲלִיּוֹנִים וְלֹא זָכוּ לִהְיוֹת קְרוֹבִים לִשְׁכִינָה, וּפְיִיסָם הִקְבִּי"ה שִׁיקְרִיבוּ מֵהֵן עַל הַקִּרְבָּנוֹת הַמִּלַּח שֶׁנַּעֲשֶׂה מִן מִי הֵם, וְאַחֵר שֶׁבַעֲוֵה"ר הַמִּקְדָּשׁ חָרַב, אֵין לֵים תִּנְחוּמִין, עכ"ד. וזה שאמר הכתוב 'מִקְלוֹת מִיָּם רַבִּים אֲדִירִים מִשְׁפְּרֵי יָם' (תהלים צג, ד), שֶׁגָּדוֹל שִׁבְרֵי הֵם מֵה שֶׁנִּתְרַחֲקוּ מִיָּמֵינוּ מִן הָעֲלִיּוֹנִים, 'אֲדִיר בְּמָרוֹם יי' וְהֵם נִתְרַחֲקוּ מִזֵּיו הָעֲלִיּוֹן [וְהֵינּוּ 'בְּמָרוֹם']. וְאוֹלָם מִן הֵם נִקַּח עֲדוֹת אֲשֶׁר עֲדִיין תִּשׁוּב הַקְדוּשָׁה לְבֵית קִדְשֵׁנוּ בַּמְהֵרָה בִּימֵינוּ, וְכִי פִּיּוּסוֹ יִתְבָּרַךְ בּוֹדָאֵי הוּא מְדַבֵּר שִׁקִּיָּם לַעֲד, כִּי כְמוֹ שֶׁהַמִּים הָעֲלִיּוֹנִים הֵם תָּמִיד לִפְנֵינוּ יִתְבָּרַךְ, כֵּן מֵה שֶׁפִּיָּס אֶת הַתַּחְתּוֹנִים ע"י מִלַּח הַקִּרְבָּנוֹת, הוּא עַל כִּרְחֹק מִדְּבַר שִׁקִּיָּם לַעֲד וְלַעֲלֹמִי עוֹלָמִים, וְזֶהוּ הַכִּרְחָק וְעֲדוֹת עַל בְּנֵי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּב"א]. וְזֶה 'עֲדוֹתֶיךָ נֶאֱמָנוּ מֵאֵד לְבֵיתֶךָ נֶאֱמָנוּ קִדְשֵׁךָ, עֲדִיין 'קוֹדֶשׁ', שִׁיבְנָה בְּנֵי הָעֵתִיד אֲשֶׁר יִהְיֶה 'לְאַרְץ יִמִּים'.

הנה אמרו חז"ל (סנהדרין צ:) מניין לתחיית המתים מן התורה, שנאמר וְנִתַּתָּם מִמֶּנּוּ אֶת תְּרוֹמַת ה' לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְכִי אֶהְרֵן לַעֲלֹם קִיָּים, וְהֵלֵא לֹא נִכְנַס לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל שְׁנוֹתַיִן לוֹ תְּרוֹמָה. אֵלֵא מִלְּמַד שֶׁעֵתִיד לַחֲיוּת, וְיִשְׂרָאֵל נִתְּנִין לוֹ תְּרוֹמָה, מִכָּאן לַתַּחֲיוּת הַמֵּתִים מִן הַתּוֹרָה, ע"כ. נִמְצָא לִפְ"ז שֶׁבְּרִית כְּהוֹנָתוֹ שֶׁל אֶהְרֵן, הֵגֶם שֶׁמִּתְבַּטֵּל בְּזִמָּן הַחֹרֶב, מ"מ, כְּמוֹ שֶׁבְּרִית מִלַּח שֶׁל הַקִּרְבָּנוֹת קִיָּים מִבְּנֵי הָעֵתִיד, שֶׁמִּזֶּה נִתְפָּיִס מִים הַתַּחְתּוֹנִים, כְּמוֹ כֵּן הַכְּהוֹנָה תִּהְיֶה לָךְ לַעֲלֹם. וְזֶה שֶׁאָמַר הַכְּתוּב תְּרוֹמַת הַקֹּדֶשִׁים אֲשֶׁר יָרִימוּ... לָךְ יִהְיוּ מִמֶּשׁ כְּמוֹ שֶׁבְּרִית מִלַּח אֵינוּ בָטָל מִכֵּן הַבְּנִין הָעֵתִיד הַמִּקְוָה, כְּמוֹ כֵּן יִהְיֶה לָךְ תְּרוֹמָה מִמֶּשׁ לַעֲתִיד.

יח ז לב העברי. עֲבֹדַת מִתְּנָה אֵתָּן אֶת כָּהֲנֶיכֶם וגו' וְזֶה לָךְ תְּרוֹמַת מִתְּנָה. נִרְאֶה לִי כִּי מְרוּמוֹ כָּאן אֲשֶׁר שִׁמְעָתִי בְּשֵׁם הַגָּאוֹן מֵהַר"ם בֶּאֱנַעֲט אב"ד דְּשִׁטְאֵמֶפֶע, אֲשֶׁר פִּעַם אַחַת כִּבְדּוֹ אוֹתוֹ לְדִרוֹשׁ, וּדְרַשׁ, וְאַחֵר הִשְׁבַּת בֶּא שֶׁמֶשׁ הַקֹּהֵל עִם מִסְפַּר זְהוּבִים לְהִבְיֵא לוֹ בְּשֵׁם הַקֹּהֵל בַּעַד הַדְּרָשָׁה, וְזֶרֶק הַמִּמּוֹן לְאַרְץ, וְאָמַר 'מֵה אֲנִי בַּחֲנָם אִף אַתָּם בַּחֲנָם', דֹּאמְרוּ חז"ל (נדרים לו). דֹּאמַר מֹשֶׁה רַבִּינוּ לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל, מֵה אֲנִי מִלְּמַד אֶתְכֶם הַתּוֹרָה בַּחֲנָם, כִּךְ אַתֶּם צְרִיכִים לְלַמּוֹד לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל בַּחֲנָם. וְהִלֵּךְ הַשֶּׁמֶשׁ לִקְבֹּץ הַמִּמּוֹן כְּדִי לְהַחְזִירוֹ לַקֹּהֵל, אָמַר לוֹ הַגָּאוֹן 'הֵנָּח', מֵה אֲנִי בַּחֲנָם, אֲנִי צָרִיךְ לְדִרוֹשׁ בַּחֲנָם לְשֵׁם שְׁמִים, אִף אַתָּם בַּחֲנָם צְרִיכִין לִיתֵן בַּחֲנָם כְּדִי לִקְיָם הַפְּסוֹק 'עֵץ חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ' (משליג, יח) וְלֹא בִּשְׁבִיל הַדְּרָשָׁה. וְאָמַר בְּמִשְׁלַל כֹּאשֶׁר נִהְגוּ אֲזִי בְּנֵי אָדָם לְהִרְאוֹת הַלִּיכְתָּם עַל חֶבֶל תְּלוּי עַל בְּלִי מֵה, וְכִדִּי שֶׁלֹּא יִפּוֹל בִּשְׁעַת הַלִּיכָתוֹ, צָרִיךְ לְצַמְצֵם מַחֲשַׁבְתּוֹ עַל הַלִּיכָתוֹ בְּלִבָּד כִּי אִם בֹּא לוֹ מַחֲשַׁבָּה זָרָה, אֲזִי נֹפֵל וּמִסּוֹכֵן. וְאַח"כְּ אִם רֹאֶה עַל הַכִּנְסָתוֹ שֶׁנִּתְּנוּ לוֹ, הוּא כֹּבֵר לְאַחֵר הַמַּעֲשֶׂה. וְהִכָּא נִמִּי שֶׁלֹּא לְחֻשׁוֹב שֶׁהוּא 'שֹׁכֵר עֲבוֹדָתָם', דִּהְרִי אָמַר 'אֵל תִּהְיֶה כְּעַבְדִּים הַמִּשְׁמָשִׁים אֶת הָרֵב עַל מִנַּת לִקְבֹּל פֶּרֶס', לִכֵּן אָמַר הַכְּתוּב 'עֲבוֹדַת מִתְּנָה', שִׁיְהִי עֲבוֹדָתָם לְשֵׁם שְׁמִים בְּתוֹרַת 'מִתְּנָה', וְכ"ד מִתְּנֻת כְּהוֹנָה אֵינֶם בְּתוֹרַת שֹׁכֵר עֲבוֹדָתָם, כִּי אִם בְּתוֹרַת מִתְּנָה, כְּדֹכְתִּיב זֶה לָךְ תְּרוֹמַת מִתְּנָה וּבִפְרָט כֹּאשֶׁר לֹא לִקְחוֹ חֶלֶק בְּאַרְץ א"כ מִגִּיעַ לָהֶם כַּעֲנִין אֲרִיסוֹת, וְלֹא, תְּמוֹרַת 'עֲבוֹדָתָם', וְמֵה שֶׁכְּתִיב אַח"כ 'וְלִבְנֵי לִוִּי הֵנָּה נִתְּתִי כָּל מַעֲשֶׂר בְּיִשְׂרָאֵל... חֶלֶף עֲבֹדָתָם', הַכֹּל נִיתְּנָה לָהֶם בְּלִשׁוֹן 'מִתְּנָה' [דְּכִתִּיב 'נִתְּתִי']

יח לא לב העברי. כִּי שֹׁכֵר הוּא לָכֶם חֶלֶף עֲבֹדָתְכֶם מִכָּאן סִמֵּךְ לְהֵא דִקְיָמָא לָן (יו"ד ס' ש"א ס"ב) דְּתְרוּמָה בְּזִמָּן הַזֶּה דְּרַבְּנָן, שֶׁהִרִי מְפֹרֵשׁ נִכְפַּל כָּאן עֵיקַר תְּרוּמָה הִיא בֶּא חֶלֶף עֲבוֹדָתְכֶם, וְהֵינּוּ בְּזִמָּן שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ קִיָּים, [וְכֵן בְּזִמָּן מִשְׁכַּן שִׁילָה נֹב וּגְבֻעוֹן]. מִשָּׂא"כ בְּזֶה"ז כִּשְׁאִין עֲבוֹדַת כְּהֵנִים וְלוֹיִים.

הַפְּטָרָה קָרָה רֹאשׁ חוֹדֶשׁ

הרב גור-אריה צור נר"ו. הפטרה זו, הנקראת על שם תחילתה **הַשָּׁמַיִם כְּסָא וְהָאָרֶץ חֵדֶם רָגְלִי**, נבחרה להיות נקראת בשבת ראש חדש, ואף דוחה היא כל הפטרה אחרת הרגילה להיות באותה שבת, ועל כן דוחה היא את ההפטרה של פרשת קרח ונקראת במקומה. ואף על פי שהיא דוחה את הפטרת קרח, מכל מקום יתבאר שיש לה שייכות גם לפרשת קרח. שכנגד קרח שהגביה עצמו לחלוק על משה רבנו שנחשב כאור החמה, כנגדו הלבנה המעיטה עצמה כנגד החמה, וכפי שיתבאר.

ויש לעיין מדוע נבחרה הפטרה זו להיקרא בראש חדש שחל בשבת. אם משום תחילתה **הַשָּׁמַיִם כְּסָא וְהָאָרֶץ חֵדֶם רָגְלִי** לכאורה אינו מובן שייכותה לראש חדש שחל בשבת.

והנראה בדרך הפשט משום סופה, וְהָיָה מִדֵּי חֹדֶשׁ בְּחֻדְשׁוֹ וּמִדֵּי שָׁבֹת בְּשַׁבְּתוֹ יָבֹא כָּל בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אֲמֵר יְהוָה: הרי שר"ח חדש שחל בשבת רמוז בה. ויש להבין כמה וכמה דברים שנראים לכאורה תמוהים בשייכותם לשבת ראש חדש. כגון: מדוע אין פסוק זה מסיים את ההפטרה עד שיש לכופלו בשנית כדי לסיים בדבר טוב. ומה שייכות הפסוק האחרון שמוסיים בפסוק של פורענות: וַיֵּצֵא וַיִּרְאֹ בַּפָּגִי הָאֲנָשִׁים חַפְּשָׁעִים בִּי כִּי תוֹלְעֵתָם לֹא תָמוּת וְאִשָּׁם לֹא תִכָּבֵּה וְחַיֵּי דָרְאֹן לְכָל בָּשָׂר מֵה שִׁיכּוּתוֹ שֶׁל גָּמוּל זֶה לִשְׁבֹּת רֹאשׁ חֹדֶשׁ. וכן יש להבין שאר פסוקי הפורענות כגון: שוֹחֵט הַשּׁוֹר מִכָּה אִישׁ זֹבֵחַ הַשֶּׁה עֶרְף כָּלֵב מַעֲלָה מִנְחָה דֵם חֲזִיר מִזְכִּיר לְבָנָה מִכֶּרֶךְ אֶן וּגו', גַּם אֲנִי אֲבַחֵר בְּתַעֲלָלֵיהֶם וּמִגִּירָתָם אָבִיא לָהֶם: ומה עניין גוג ומגוג לכאן כגון: וְשִׁמְתִּי בָהֶם אוֹת וְשִׁלַּחְתִּי מֵהֶם פְּלִיטִים אֶל הַגּוֹיִם תִּרְשִׁישׁ פּוֹל וְלֹד מִשְׁכֵּי קֶשֶׁת תִּבֹּל וַיֵּן וּגו', וכן מדוע יזכיר כאן אֶכְלִי בָשָׂר הַחֲזִיר וְהַשֶּׁקֶץ וְהַעֲכָבֵר יַחְדָּו יִסְפוּ נֶאֱס יְהוָה: ומה עניין השכר הגדול אשר יקבלו בניו של מקום כנגדם: כִּי כֹאשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עֲמָדִים לִפְנֵי נֶאֱס יְהוָה כֵּן יַעֲמִד זֶרְעֶכֶם וְשִׁמְכֶם: ומה שייכותו לשבת ראש חדש. וכן יש להבין מדוע לכאורה אין הקב"ה רוצה בבניין בית המקדש לְמִשְׁכָּנִי, וכפי שכבר אמר בתחילה אִי זֶה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּ לִי וְאִי זֶה מְקוֹם מְנוּחָתִי, שהרי הַשָּׁמַיִם כְּסָא וְהָאָרֶץ חֵדֶם רָגְלִי וכפי ששאל שלמה המלך בבנותו את בית המקדש [מלכים א' ח' כז] "כִּי הֲאֵמֶנּוּ יֵשֵׁב אֱלֹהִים עַל הָאָרֶץ הִנֵּה הַשָּׁמַיִם וְשָׁמַיִם הַשָּׁמַיִם לֹא יִכְלְלוּךָ", וכפי שמובא במדרש תנחומא שכן אמר משה רבנו כשנצטווה על המשכן ונרתע לאחריו.

ובהקדים לביאור ההפטרה יש לשאול, הרי ראש חדש ושבת הם כשני הפכים אשר כביכול סותרים זה את זה. כיצד: ראש חדש מורה על התחדשות, מדי חדש בחדשו, וכביכול אינו זמן דקביעא וקיימא, אלא בי דינא הוא דקא קבעי ליה [אינו זמן קבוע לכשעצמו אלא בית דין הוא אשר קובע זמנן] ואילו שבת קדש הוא יום דקביעא וקיימא מבריאת העולם ואינו תלוי בבית דין ואין בו שינוי כלל. [וכפי שמובא בפסחים קיז; יומא ב; חולין קא:]

ובביאור הדברים יש לומר כי הסתירה בין שבת וראש חדש היא רק לכאורה מה שנראה כלפי חוץ. אך בפנימיות הדברים אין ביניהם סתירה אלא הם משלימים זה את זה. וכל התחדשותה של הלבנה תלויה ועומדת במאור השמש הקבועה וקיימת, ועל פי קביעת השמש היא קביעת השבת מבראשית כנאמר ויהי ערב ויהי בקר יום הששי. היום המיוחד שאין בו שינוי כלל. יום של כניסת השבת. ואשר על כן ניתנה בו תורה שאין בה שינוי כלל.

ואשר על כן יאמר לעומקו של מקרא כי התחדשותה של הלבנה משולה לישראל המתחדשים לפני הקב"ה מדי חדש בחדשו כהתחדשות העולם מראש השנה לראש השנה, וכהתחדשות הגאולה מניסן לניסן, שהוא ראש חדשים לחדשי השנה. וכל ההתחדשות הזו היא מכח אור השבת הקבוע ועומד מששת ימי בראשית, שאין בו שינוי כלל.

כן עם ישראל בכללו, וכן כל אחד ואחד מבני ישראל, אשר הנשמה קבועה בו ועומדת כפי אור השבת, והגוף המשתנה הוא המתחדש בו בכל רגע ורגע מכח הארת הנשמה. ובני ישראל נצטוו על התורה ועל הקמת המשכן ועל בית המקדש, כמקום עבודת ה', מקום להתחדשות ובנייה לפני הקב"ה.

והשראת השכינה בבית המקדש כהשראת שכינת ה' בעמו ישראל בכלל ובפרט, היא המחברת בין התחדשות הגוף והתקדשות הנשמה, ואשר על כן אומר הקב"ה השמים כסאי והארץ חדום רגלי וכן הוא אומר ^[ישעיהו נז טז] **כִּי כֹה אָמַר יְיָ וְנִשְׂא שְׁכִן עַד וְקָדוֹשׁ שְׁמוֹ מְרוֹם וְקָדוֹשׁ אֲשָׁכֵן וְאֵת דִּכְאָ וְשִׁפְלָ רִחוֹ וְגו'.** כאומר שאין השכינה שורה אלא במי שהוא עָנָו. כי הענווה היא החיבור הנרצה בין הגוף והנשמה היא הבית הנכון להשראת השכינה, כהחיבור בין התחדשות הזמנים על ידי הלבנה שבענוונותה מיעטה את עצמה, ובין קביעות קדושת יום השבת.

ואשר על כן נאמר לפני סיום ההפטרה וְהָיָה מִדֵּי חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ וּמִדֵּי שָׁבַת בְּשַׁבְתּוֹ יִבּוֹא כָּל בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אֲמֵר יְהוָה, כי ביאת כל בשר להשתחוות לפני ה' זו היא מהות ותכלית החיבור בין שמים וארץ כפי שפתח ואמר השמים כסאי והארץ חדום רגלי, **אִיזָה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּ לִי וְכֹאמְרוּ כֹזֶה בֵּית תִּבְנוּ לִי,** בית המקדש שמים וארץ, **כֹּזֶה בֵּית תִּבְנוּ לִי** את בניין קומתכם הרוחנית של העם ושל כל פרט ופרט, לבוא ולהשתחוות לִפְנֵי אֲמֵר ה', שבזה יֵרָד שפע רחמים לעולם ולכן נקט שם הוי"ה שהוא מקור הרחמים בעולם.

ויש לשאול, לכאורה מדוע לא תסתיים ההפטרה בדבר הטוב הזה, ולא נצטרך לפסוק המסיים בדבר לא טוב כביכול: וַיֵּצְאוּ וַיֵּרְאוּ בְּפָגְרֵי הָאֲנָשִׁים חֲפָשָׁעִים בִּי כִּי תוֹלַעְתָּם לֹא תָמוּת וְאֲשֶׁם לֹא תִכָּבֵּה וְהָיוּ דִרְאוֹן לְכָל בָּשָׂר: **אֲלָא יֵשׁ לומר שאדרבה בא הפסוק הזה ללמד על חטאו של גוג ומגוג שמרד באדון העולם ואשר על כן קבל את עונשו,** והוא סמל ודוגמא להיפך השראת השכינה, וכפידוש מצודת דוד והיו דראון. פגרי מחנה גוג ומגוג יהיו לחרפה ולבזיון בעיני כל בשר הבאים להשתחוות לפני ה'. והחרפה והבזיון לגוג ומגוג ולכל אשר לא שמרו דבר ה', הוא משום שלא השכילו לחבר ולמוזג בין תאוות הגוף ובין כלות הנפש והנשמה המייחלת להתאחד עם בוראה. ומה שחוזרים וכופלים הפסוק לפני האחרון כדי לסיים בדבר טוב, הוא לא רק משום סיום טוב בקריאה, אלא גם ובעיקר משום סיום טוב בבריאה. וזה שאומר הקב"ה, שמכל השמים והארץ אינו בוחר לשכון אלא את דכא: וְאֵל זֶה אֲבִיט אֶל עֵי וְנִכַּח רִחוֹ וְחָרַד עַל דְּבָרֵי: והוא האמור על דרך הקבלה בסוד הצמצום, שהקב"ה כביכול מצמצם עצמו אל תוך כל אחד ואחד שמבטל עצמו ונוהג בדרך הענווה.

וכן מובא במדרש תנחומא [תרומה פרשה יז] רַבִּי יְהוּדָה בַּר סִימּוֹן אָמַר: שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים שָׁמַע מֹשֶׁה מִפִּי הַגְּבוּרָה וְנִבְהַל וְנִרְתַּע לֵאחֲזָרָיו [בעניין המשכן, הקרבנות ותרומת כפר נפש עיי"ש]: בְּשַׁעָה שֶׁאָמַר לוֹ וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנִיתִי בְּתוֹכְכֶם, אָמַר: רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, הִנֵּה הַשָּׁמַיִם וְשָׁמַיִם הַשָּׁמַיִם לֹא יִכְלְלוּךָ (מלכים א, ח, כז). אָמַר לוֹ הַקַּב"ה לְמֹשֶׁה: לֹא כֶּשֶׁם שֶׁאַתָּה סָבוּר, אֲלָא עֲשָׂרִים קָרָשׁ בְּצַפּוֹן, וְעֲשָׂרִים בְּדָרוֹם, וְשִׁמּוֹנָה בְּמַעֲרָב, וְשִׁמּוֹנָה בְּמִזְרָח, וְאַצְמָצָם שְׁכִינָה שְׁלִי וְאֲשָׁכֵן בֵּינֵיהֶם, וכן מובא במדרש רבה [במדבר פרשה יב] אָמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵינִי מִבְּקֵשׁ, לִפִּי כֹחִי אֲלֵא לִפִּי כֹחִן. כי בענוונותו, האדם מתמזג כביכול עם ענוונותו של מלך העולם הבא לשכון בתוככי נפשו ורוחו ונשמתו. הוא המיזוג וההשלמה בין הגוף ובין הנשמה, בין הגשם ובין הרוח, ומתגלה מיזוג זה ביפי תפארתו ביום השבת וראש חדש הבאים כאחד. שהרי ראש חדש הוא שיר הלל ושבח למידת ההכנעה והענווה, כמובא בחז"ל [חולין ס:] אמרה לבנה לפני הקב"ה: רבש"ע, אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד? אמר לה: לכי ומעטי את עצמך!

והוינן בה, מדוע תמעט עצמה ולא ימעטנה הקב"ה? אלא יש לומר כי זה התיקון של בעל הגאווה שימעט עצמו, תשובת המשקל על אשר נשאו לבו להתגאות. ועל כן מיעטה הלבנה את עצמה כתיקון על שרצתה את כתר של החמה. והלבנה משולה לכנסת ישראל הממעטים עצמם לפני בוראם, והם היפך גוג ומגוג המתנשא בגאוותו כפסוק המסיים את ההפטרה, וכן"ל, וכן הם היפך קרח ועדתו אשר גאוותו בערה בו עד שנתכלו באש המחלוקת ובמעמקי האדמה.

ועוד, שהיות שבת קרח בראש חדש תעיד כמאה עדים על הנאמר בגמרא [ב"ב דף עד.] שבכל ראש חדש צועקים בלועי דקרח ממעבה האדמה משה אמת ותורתו אמת והם בדאין.

ולעתיד לבוא גם החודשים יתנשאו ויהיו קביעא וקיימא כמובא בישעיהו וְהָיָה אֹר הַלְבָנָה כְּאֹר הַחֶמֶד וּבִזָּה גַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹלל וּכְפֶרֶט יִהְיוּ קְבִיעָא וְקִימָא כְּמוֹבָא בַּהֲפֹטֶרְתָּנוּ כִּי כְּאִשֶּׁר הָשָׁמִים הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּדִים לִפְנֵי נְאֻם יְהוָה כֵּן יַעֲמִד זֶרְעֶכֶם וְשִׁמְכֶם, המייחלים כולם יחד לבית המקדש שיבנה להיות גם הוא קביעא וקיימא בב"א.

תָּן לַחֶכֶם וְיַחֲכֶם-עוֹד

אנא שלחו את הערותיכם!

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com

הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליונו מופיע שם):

<http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באוצר החכמה בפורום דקדוק ומסורה

<http://forum.otzar.org/forums/viewtopic.php?f=45&p=272195#p272195&t=10317>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באתר דרשו <http://www.dirshu.co.il/?p=140390>

אם אתה מתעניין

בהבטים הלשוניים של התורה

(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')

אתה מוזמן להרשם (בחנם)

לקבלת דוא"ל בעניינים לשוניים

בכתובת info@maanelashon.org

☺ בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכותבים ☺